

НАЛИВАЙКО ІГОР ОЛЕГОВИЧ

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
викладач кафедри загальноправових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОНЯТЬ «ВОЄННИЙ СТАН», «СТАН ВІЙНИ» ТА «ВОЄННИЙ ЧАС»

Зовнішня агресія з боку РФ завдає істотної шкоди національним інтересам України, а тому перед нами постала найбільша загроза за всю історію незалежності – загроза існуванню України, що актуалізує потребу правової ідентифікації базових конституційних понять у сфері оборони, зокрема таких як «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час».

Поняття «воєнний стан» визначено одночасно у двох Законах України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про оборону України», однак вони різняться між собою. Крім того, в національному законодавстві відсутні визначення категорій «стан війни» і «воєнний час». Тому багато українських політиків помилково ототожнюють «стан війни» з «воєнним станом» або «воєнним часом». Це свідчить, що зміст цих понять потребує конкретизації в законодавстві України, в тому числі з використанням ідей військово-правових досліджень.

Потребує дослідження проблематика використання у правовому регулюванні понять «стану війни», «настання воєнного часу», а також «введення воєнного стану».

Слід розпочати щодо правового регулювання воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях з огляду Основного Закону України. У п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України Президента України наділено повноваженнями виключно у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України приймати рішення, зокрема про: 1) загальну мобілізацію; 2) часткову мобілізацію; 3) введення воєнного стану в Україні; 4) введення воєнного стану в окремих її місцевостях.

Закон України «Про оборону України», який виданий на реалізацію норм п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, врегулював процедуру прийняття рішення про введення *воєнного стану* в Україні або в окремих її місцевостях. На реалізацію зазначеної норми Конституції України прийнято Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який визначає зміст правового режиму *воєнного стану*, порядок його введення, скасування та правові засади діяльності державних органів задіяних в його умовах. Стаття 1 вищезгаданого Закону, окрім визначення поняття *воєнний стан*, також закріплює умову (підставу), за якої він вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі *збройної агресії* чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Визначення поняття *воєнний стан* розкрито в статті 4 Закону України «Про оборону України», хоча його зміст суттєво відрізняється від визначення, поданого у статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», але умова (підстава), за якої він вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, залишається тією ж.

Отже, провівши аналіз слід зазначити, що Президент України має повноваження приймати рішення про введення *воєнного стану* в Україні або окремих її місцевостях виключно лише у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, як того вимагають приписи пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, якими врегульовано процедуру прийняття рішення про введення *воєнного стану* в Україні або в окремих її місцевостях.

Переходячи до вивчення та дослідження питання стосовно реалізації процедури оголошення *стану війни* в Україні та розмежування його від процедури введення *воєнного стану* слід зазначити, що процедура оголошення *стану війни* в Україні на сьогоднішній день врегульована лише нормою пункту 19 частини першої статті 106 Основного Закону України. Частково реалізація процедури оголошення *стану війни* була врегульована нормами Закону України «Про оборону України» до викладення його Верховною Радою України 05.10.2000 року в новій редакції.

Відповідно до пункту 19 частини першої статті 106 Конституції України Президент України вносить до Верховної Ради України подання про оголошення *стану війни*. Існуюча норма не розкриває умов (підстав) для внесення до Верховної Ради України такого подання, а в законодавстві України на сьогоднішній день також відсутні умови (підстави) для його запровадження. Процедура запровадження та умови (підстави) для оголошення *стану війни* в Україні Президентом України була передбачена нормою пункту 19 частини першої статті 106 Конституції України з моменту її прийняття до 01.01.2006 року, а також після внесення до неї змін парламентарями різних політичних сил починаючи 01.10.2010 року до 02.03.2014 року у зв'язку з переходом від президентсько-парламентської форми державного правління до парламентсько-президентської. Такою умовою (підставою) для реалізації оголошення *стану війни* в зазначені періоди була умова «в разі збройної агресії проти України».

Тобто, *стан війни* – період, який триває до двох діб, що надається для вжиття та запровадження оперативних, ефективних заходів правового режиму *воєнного стану* в державі та спрямований на забезпечення оборони України від вчинення акту збройної агресії проти України чи реальної загрози суверенітету і територіальній цілісності України, що не відповідає дійсності.

Внаслідок внесених змін в Закон України «Про оборону України» з 17.11.2000 року без визначень залишилися такі основні розуміння та терміни: «початок воєнного часу», «воєнні дії» та «оголошення стану

війни», а на теперішній час відсутня чітка диференціація між поняттями «воєнний стан» та «стан війни». Через відсутність процедури оголошення стану війни не є зрозумілим, про яке саме рішення Президента України зазначено в частині другій статті 4 Закону України «Про оборону України», відповідно до якого розпочинаються *воєнні дії* та з якого моменту настає *воєнний час*. Тобто, за яких умов та яким чином *воєнний час* на сьогоднішній день розпочинається з фактичного початку воєнних дій вказує на проблемні аспекти законодавства у сфері оборони України, про що окреслено в ряді наукових публікацій. Це потребує подальшого вдосконалення законодавства в сфері оборони.

Отже, вітчизняне законодавство у сфері оборони потребує вдосконалення, оскільки в ньому не викладені основні дефініції та не розмежовано ключові поняття «стан війни» та «воєнний стан», що набуває актуальності під час захисту суверенітету держави при здійсненні противником збройної агресії проти України, а питання, пов'язані з правовим врегулюванням зазначених відносин та визначенням початку *воєнних дій* та настанням *воєнного часу*, потребують суттєвого подальшого опрацювання та комплексного наукового дослідження з подальшим внесенням відповідних змін до законодавства у сфері оборони.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/vijna>
3. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80519617>
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/ed19911206>
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
7. Шишкін В. І. Конституційні основи правового реагування органів державної влади на акти воєнної агресії. *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 4–5. С. 218.
8. Мельник М. І. Окрема думка судді Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 26–27.
9. Сліденко І. Д. Окрема думка судді Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 5. С. 34–35.
10. Рада Федерації Росії схвалила воєнну інтервенцію в Україну. URL: <https://tyzhden.ua/News/103681>
11. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
12. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 8 грудня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15/ed20041208>

13. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України від 21 лютого 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18>
14. Про внесення змін до Закону України «Про оборону України» від 5 жовтня 2000 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
15. Котляренко О.П., Приполова Л.І. Застосування (використання) Збройних Сил України: до питання законодавчої регламентації. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. No 10. С. 30.

Ключові слова: воєнний стан, стан війни, час війни, оголошення війни, правове регулювання, національна безпека.

Key words: martial law, state of war, time of war, declaration of war, legal regulation, national security.

ГРЕЗІНА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальної теорії права та держави*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ У СФЕРІ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ

Одним із ефективних способів запобігання насильства над дітьми та розв'язання конфліктних ситуацій, що виникають у закладах загальної середньої освіти є реалізація програм з шкільної медіації. Медіація конфліктів є формою посередництва, що передбачає залучення нейтральної та неупередженої сторони до конфлікту, задля того, щоб налагодити конструктивну взаємодію між конфліктуючими особами/групами, для вирішення конфліктних ситуацій із врахуванням потреб та інтересів кожної зі сторін.

Медіація шкільних конфліктів широко досліджується науковцями у сфері права, конфліктології та психології. Серед них, Л. Галупова, І. Серкевич, І. Лопатченко, Г. Лук'янова, О. Миронова, М. Рахим.

Однією зі сфер застосування та дослідження медіації є медіація конфліктів, учасниками яких є діти, підлітки та молодь, що зазвичай розглядається у контексті права або як частина освітнього процесу. Серед країн, що впроваджують програми з медіації конфліктів у освітніх закладах існують значні відмінності у підходах до організації даної процедури [1].

Відповідно, наявні дослідження розглядають впровадження медіації у межах різних шкільних програм, соціальних і психологічних особливостей застосування медіації серед учнів різних вікових категорій.

Задля того, щоб медіація конфліктів ефективно функціонувала та сприяла протидії виникнення випадків насильства та булінгу в україн-